

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור כללי של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות - דף מספר 13

בס"ד, י"ב אב תשפ"ד

שתי כסף בשבועת שומרים

צוהר לדרכי הדיון של ראשונים בשאלה שלא נדונה בגמרא

א. פתיחה

הראשונים נחלקו בשאלה האם יש דין של שתי כסף בשבועת השומרים. שאלה זו לא נדונה במפורש בגמרא, ועל כן העיסוק בה פותח צוהר להבנת הגישות השונות של הראשונים להבנת הדין של שתי כסף וגם כיצד מגבשים עמדה בשאלה שלא נדונה.

ב. שתי כסף בשבועת שומרים – דינוני הראשונים

1. ר"י מיגאש לט: , ודוקא... דאמרי", ובר"י מיגאש מ. ד"ה אמר רב נחמן (מצורף).
  - א) מהם נימוקי הר"י מיגאש בקובעו ששתי כסף הינו רק בשמו"ב?
  - ב) עם אילו קשיים הוא מתמודד, ומהם התירוצים שהוא מציע?
  - ג) אילו אפיונים הוא מציע למחייבים של השבועות השונות?
  - ד) להרחבה – ביטוי נוסף להבנת הר"י מיגאש את אופי המחייב של שבועת שומרים בשיטת הר"י מיגאש המובאת על ידי רמב"ם הלכות שכירות פ"ב ה"ז (מצורף).
2. רמב"ם הלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו (מצורף).
3. ראשוני פרובנס:
  - א) בעל המאור, יז: ברב אלפס, "וכן מה שכתב... שתי כסף" (מצורף).
  - ב) כתוב שם לראב"ד, השגתו על דברי הרז"ה (מצורף). שימו לב להסבר שלו לדין של שתי כסף.
  - ג) מהם מערכי השיקולים שלהם ומה מכריע את עמדתם?
4. ראשוני קטלוניה:
  - א) חידושי הרמב"ן ד"ה ובשבועת שומריין איכא פלוגתא (מצורף).
  - ב) להרחבה - חידושי הרשב"א ד"ה ולענין שבועת השומרים (מצורף).
5. תנו את הדעת:
  - א) לשיטת השונות של הראשונים, לנימוקים ולראיות של בעלי השיטות.
  - ב) האם הראשונים המאוחרים יותר מעלים מערכי ראיות ושיקולים שלא עלו לפניהם, או האם מדובר בשיקול דעת שונה באשר לראיות שכבר נדונו מתחילת הדיון?
  - ג) האם יש כאן הבנות השונות בדין שתי כסף? להרחבה – רשימות שיעורי הגרי"ד, עמ' קנ ובהערה 7.

ג. להרחבה – שתי כסף בשבועת נשבעין ונוטלין

1. דברי הר"י מיגאש לט: (צויין להם לעיל).
2. רמב"ם הלכות טוען ונטען פ"ג הל' ו-ז ובהשגת הראב"ד.
3. רמב"ם הלכות שלוחין ושותפין פ"ט ה"ב.
4. רמב"ם הלכות שכירות פי"א ה"ט.
5. חידושי הרמב"ן לשבועות מ. (הכל מצורף).

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור כללי של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות - דף מספר 13

בס"ד, י"ב אב תשפ"ד

ר"י מיגאש מסכת שבועות דף לט עמוד ב

ודוקא לענין מודה במקצת הוא דלא מחייבין ליה שבועת התורה על כפירת פחות מחצי זוז שלנו וחבה ומחצה משום דכתיב ביה בהדיא כסף ודרשין ביה אף כסף שנים וקאמר רחמנא כי הוא זה אבל לענין שבועת התורה דהויא מאנפא אחרנא דלאו מודה במקצת כגון שומרין ועד אחד והוא הדין לנשבעין ונוטלין מחייבי' להו שבועת התורה ואפילו אפחות מהאי שיעורא דאמר'.

5

ר"י מיגאש מסכת שבועות דף מ עמוד א

אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לזה אבל בטענת מלוה והעדת עד אחד אפי' לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה חייב וכו' אלמא האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא אבל במידי אחרני כיון דאי אודי אי נמי איכא סהדי מיחייב לשלומי ההוא מודי דכפר ואי ליכא עדים מיחייב שבועת התורה ואף על גב דלית ביה בכפירה שתי כסף

10

ואם תאמר והא כסף או כלים דדרשין ביה שתי כסף בפרשת שומרין כתיב ואם כן אפילו לענין שומרין נמי לא מחייבין שבועה אלא עד דהויא שבועתו אשתי כסף

הא אוקימנא לעיל אליבא דרב דהלכתא כותיה דהאי כסף דכתב בקרא לכפיר' טענה הוא דאתא הילכך ליכא לאוקומה אלא בשבועה דהויא משום טענה וכפירה דהיינו מודה במקצת ושבועת שומרין לאו מחמת כפירה וטענה היא כי היכי דלא נחייביה אלא אכפירת שתי כסף אלא חיוביה מחמת שמא הוא דקא טעין השומר שנאנסה או נגנבה וכיון דכי מישתבעי לאו אכפירה דמישתבעי ליכא למימר דלא מיחייבי שבועה אלא על שתי כסף דהא כסף דכתיב בקרא על כפיר' הטענה אוקמה רב ושבועת שומרין לאו אכפירה היא הילכך לא שייכי בקרא וכיון דלא שייכי בקרא מיחייבי שבועה ואפילו אפחות משתי כסף

15

ואם תאמר לענין שבועת עד אחד נהי דכפירה שתי כסף לא מחייבין ליה לעולם שבועת התורה מודה בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה חייב כיון דכי מישתבעי אכפירה הוא דמישתבע מאן לימא לן דטענה עצמה לא הויא שתי כסף דילמ' לעולם אימא לך דטענה עצמה שתי כסף והכי קאמר אפילו לא כפר אלא בפרוטה והודה בשאר שתי כסף אי נמי לא הודה אלא בפרוטה וכפר בשתי כסף חייב וכל שכן אם כפר בשתי כסף וכו' ולא הודה בכלום דחייב ולעולם טענה עצמה שתי כסף הויא

20

הא נמי ליכא למימר

חדא דהאי קרא דכתיב ביה כסף לא שייך ביה עד אחד כלל דשבועת עד אחד לאו מהאי קרא הוא דילפינן לה אלא מלא יקום עד אחד באיש וגומר וכיון שכן לית לן ראייה לאצרוכיה לטענת שתי כסף

25

ועוד דכיון דאוקמא להאי כסף דכתיב בקרא דלענין כפירת טענה הוא כדאמרינן ליכא לאוקמה אלא בשבועה דהויא מחמת טענה וכפירה ולית לן שבועה מן התורה דהויא מחמת טענה וכפירה אלא מודה במקצת בלחוד דחיובא מחמת כפירה והודאה היא אבל שבועת עד אחד אע"ג דכי משתבע אכפירה הוא דמשתבע אפילו הכי חיובה לאו מחמת הודאה וכפירה היא כי היכי דנבעי בה טענה שתי כסף אלא חיובה מחמת עד אחד וכיון שכן אפילו ליכא בטענה עצמה שתי כסף מיחייב שבועה ודייקא נמי מדאמרינן כל ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה והדבר ידוע דאפי' בטענה פרוטה אחת שנים מחייבין אותו ממון וכיון ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה :

30

הרי למדת דלענין עד אחד אע"ג דשבועתיה אכפירה וטענה היא לא בעינן שתהא שם טענה שתי כסף כי היכי דלא בעינן כפירה שתי כסף.

35

רמב"ם הלכות שכירות פרק ב הלכה ז

קטן שהפקיד ביד גדול או השאילו הרי זה הגדול נשבע שבועת השומרים לקטן, הוורו רבותי שאין זה נשבע בטענת הקטן כדי שנאמר אין נשבעין על טענת קטן שכל השומרין שבועתן שבועת שמא היא.

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ג הלכה ו

העיד עליו עד אחד אפילו לא כפר אלא פרוטה הרי זה נשבע שכל מי ששנים מחייבים אותו ממון אחד מחייבו שבועה, כיצד? פרוטה או שוה פרוטה יש לי בידך אין לך בידי כלום ועד אחד מעיד שיש לו הרי זה נשבע, וכן בשבועת השומרים אפילו הפקיד אצלו פרוטה או שוה פרוטה וטען שאבדה נשבע, וכל פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית דין נזקקין לו, וכן כל הנשבעין ונוטלין נשבעין ונוטלין מפרוטה ומעלה.

40

בעל המאור שבועות דף יז עמוד ב

וכן מה שכתב דלגבי שומרין לא בעינן שתי כסף אלא בפרוטה לחודה מחייב לא מסתברא כותיה דהא עיקר שתי כסף בשבועות השומרין הוא כתיב וא"כ אדרהיט רב נחמן אמר שמואל לאשמעינן שבועת עד אחד לאשמועינן שבועת השומרים דכתיב בגופה שתי כסף וכ"ש שבועת עד אחד דלא כתב בה שתי כסף.

45

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור כללי של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות - דף מספר 13

בס"ד, י"ב אב תשפ"ד

כתוב שם לראב"ד שבועות דף יז עמוד א

50 ... אבל מה שכתב (הכוונה לר"י מיגאש – מ"ל) בשבועת שומרים דלא בעינן טענת שתי כסף יפה אמר, דכיון דלא בעינן כפירה והודאה, דלא סבירא לן כרמי בר חמא [ב"ק דף קז א] אלא כרבי חייא בר יוסף דאמר [שם] עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה במלוה הוא דכתיב. הילכך שתי כסף נמי לא בעינן, דכסף וכלים אמלוה הוא דכתיבי כדאמרינן [דף מ ב] טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן חייב לכך יצאו כלים למה שהן אלמא כולא מילתא אמלוה שדינן ליה. ומפקינן לה משומרינן כי היכי דמפקינן להודאה במקצת דמפקינן לה משומרים אע"ג דכתיבא גבייהו ושדינן לה אמלוה מטעמא דרבה [דף מב: וש"נ] הם הכי נמי לשתי כסף דאיפשר בכפירת שתי כסף הוא דרמא רחמנא שבועה עליה דילמא אשתמוטי משתמיטו ליה, אבל בציר מהכי אי לאו דקושטא הוא לא הוה כפר ביה באשתמוטי דמילתא זוטרתיה היא. אבל בשבועת שומרים דלא ידע ביה אימר אפילו בפרוטה נמי, וטעמא דמסתבר הוא. ולישנא דגמרא [דף מ א] נמי הכי משמע דקאמר לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לווה.

60 חידושי הרמב"ן מסכת שבועות דף מ עמוד א

ובשבועת השומרינן איכא פלוגתא ביני רבוותא ז"ל, איכא מ"ד לא מחייבין אלא בכפירת שתי כסף דכי כתיב כסף או כלים בשבועת השומרינן כתיב, ואיכא מ"ד לא בעינן כפירת שתי כסף אלא במודה מקצת ואע"ג דכתיב ביה כסף או כלים עירוב פרשיות כתוב כאן, וכי היכי דשדינן כי הוא זה אמלוה ולא אפקדון הכי נמי כסף או כלים אמלוה הוא דכתיב, וסברא קמא עדיפא ומסתברא טפי,

65 חדא מדאמר שמואל אבל טענת מלוה והעדת עד אחד לא, לישמעלינן נמי בשבועת השומרינן דאדרבה ההיא איצטריכא ליה לאשמועינן טפי, תדע דאיצטריך ליה למימר מ"ט דאמר קרא אלמא אי לאו קרא דמרבי ביה הוה מיפטר דגמרינן משאר כל השבועות שבתורה,

70 ותו דהא כסף או כלים מידריש בכלל ופרט לענין שבועת השומרינן כדאיתא לקמן בפירקין ואמאי לא מידריש נמי דמה כלים שנים אף כסף שנים לשבועת השומרינן,

ודקאמר רב יהוסף הלוי ז"ל משום דכסף כי אתא מעיקרא לכפירה הוא דאתא אדרבה מסייע לן דאי הוה כתיבה הכא הודאה איכא למימר דלא מידריש אשבועת השומרינן דהתם לא צריך הודאה במקצת, אבל השתא דאכפירה קאי היאך נדרש לפניו ולא למקומו והרי הוא ענין לעצמו,

75 ולא טענה במה שאמרו גבי כי הוא זה עירוב פרשיות כתוב כאן, דהתם אינו ענין לפקדון מדרבה כדמפרש בגמרא בפ' הגוזל קמא (ק"ז א'), ועוד דהתם נמי לא שיעקר ממקומו אלא ה"ק אם לא ימצא הגנב או אשר יאמר כי הוא זה ויכפור בשאר שלא היו דברים מעולם שאלו כופר בכל הפקדון פטור כל זמן שלא יטעון נאנסו, אבל לעקור פסוק ממקומו כל זמן שהוא ענין לעצמו לא אמרינן. ואם תשאל א"כ לימא נמי שיהא פטור טען שוה פרוטה מחיוב שומר חנם,

80 לא קשיא דכולהו מיעוטי דכתיבי בהאי פרשתא לענין תשלומי כפל ושבועה כתיב, מאי טעמא דהא לא כתיבא כאן ואם פשע ישלם כדכתיב בשאר השומרינן אלא כל עיקרה של פרשה לתשלומי כפל ולשבועה באת ולפיכך לא נתמעטו כולן אלא מכפל ושבועה... אבל הנך מיעוטי דאימעוט בשומר חנם ולא בשומר שכר אי לגמרי אימעוט מחיוב השומרינן ליהדר וליכתבינהו קרא בכל חד וחד כדכתיב בקרקעות, מדלא כתיבינהו אלא בפרשה ראשונה ש"מ דמשבועה וכפל הוא דמעטינהו ולא מחיוב השומרינן, ובפרשה ראשונה שבאת ללמד על דין כפל ושבועה מיעטן הכתוב וה"ה לכל השומרינן, אבל בשאר פרשיות שבאו ללמד תשלומי השומרינן לא מיעטן הכתוב, נמצאו כל השומרינן שויין שאין זה נשבע ומשלם אלא במה שזה נשבע ומשלם וכולהו נמי אתקוש

85 להדדי, כך אני בעיני במדרשות אלו.

ועוד יש ראייה שאין שבועת השומרינן אלא בכפירת שתי כסף מהא דאמרינן לקמן בפרק כל הנשבעין (מ"ח ב') גבי שותפין ואריסין והוא שיש כפירת טענה שתי כסף ביניהן, והנהו דמו לשומרינן ומש"ה תקינו להו רבנן שבועה כעין דאורייתא בכפירת שתי כסף, ואי ס"ד בשומרינן דעלמא לא בעינן שתי כסף היכי מחמרי רבנן בהני טפי משומרינן דאורייתא דהא ההיא שבועה דומיא דשבועת השומרינן של תורה תקנוה, אלא ש"מ בכולן צריך כפירת שתי כסף, וכן עיקר,

חידושי הרשב"א מסכת שבועות דף מ עמוד א

95 ומסתברא לי כדברי הר"י הלוי ז"ל דכסף או כלים אע"ג דבפרשת שומרינן הוא דכתיב לאו אטענת שומרינן כתיב דהיינו נגנבו או אבדו או נאנסו אלא אטענת מלוה הוא דכתיב, כשטענו איני יודע מה אתה סח או החזרתי או שטענו שתי פרות מסרתי לך לא מסרת לי אלא אחת, ולפיכך כיון דבשומרינן שייכא טענת מלוה וטענת שומרינן ובאותה פרשה כתיב כסף או כלים ע"כ דרשינן כסף או כלים בכלל ופרט כשומרינן ואין מחלקין בהן בזה בין טוען טענת שומרינן דהיינו נגנבו אבדו נאנסו ובין טוען לא נתת לי אלא אחת דהיינו טענת מלוה דמנא תיתי לן בשומרינן אפי' בקרקעות ועבדים ושטרות, אבל לענין חוק הכפירה אין לנו כמו שאין לנו שתהא צריכה כפירה והודאה אע"ג דבהיא פרשה כתיב כי הוא זה.

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור כללי של הרב מאיר ליכטנשטיין

שבועות - דף מספר 13

בס"ד, י"ב אב תשפ"ד

- 100 גם נראית לי ראיית הרב הלוי ז"ל ממה שאמרו אליבא דרב דכי כתיב כסף אכפירה הוא דאתא, דמאי דקא אמרינן אכפירה הוא דאתא הכי קאמרי' אכפירה מלבד ההודאה דהיינו דאצטריך רחמנא למכתב כסף דאם אינו ענין לטענה כלומר לטענה כולה דהיינו אכפירה וההודאה תנהו ענין לכפירה בלא הודאה, דאלמא ההוא קרא במאי דשייך ביה כפירה וטענה היא דהיינו כשטוען השומר טענת מלוה הוא דאתי, ועוד דאי לא תימא הכי כסף או כלים מנלן דמדריש אמלוה דלמא לא מדריש אלא אשומרין דבשומרין כתיבי ולכפירת שתי כסף לבד, ואי נמי אם תמצא לומר דבכולה פרשה כתיב דהיינו אף בטוען טענת מלוה נימא דלכולה טענה סגי לן בשתי כסף כשמואל, אלא משום דאמרינן אם אינו ענין לטענת שתי כסף דהיינו כולה טענה תנהו ענין לכפירה לבד מלבד ההודאה דאלמא כפירה והודאה התם כתיבי ואין כפירה והודאה בשבועת שומרין,
- 105 ומה שהביאו רביה רבתי ז"ל משותפין ואריסין דאמרי' והוא שיש ביניהן טענת שתי כסף, אף היא אינה ראייה לפי דעתיה דהתם לאו משום טענת שומרין מחייבין להו דהיינו טענת נגנבו או נאנסו אלא מטענת מלוה דשמא לקחו מן הנכסים לעצמן וכדאמרי' מאי שניא הני משום דמורו כלומר דמורו תורה דמדישיה קא אכלי ולפיכך לא (היו) [רמון] עליהם שבועה אלא בכעין הבאים בטענת של מלוה, ותדע לך דהא לכו"ע לא בעינן בשומרין יתר מכדי שתי כסף דהיינו שיעור הכפירה ואלו התם אמרי' והוא שיש ביניהם שתי כסף ואקשינן כמאן כשמואל והא תני רבי חייא לסיועיה לרב ופרקינן אימא כפירת הטענה שתי כסף, אלא שאפשר בזה דהתם לאו למימר שתהא שם כפירה והודאה אלא הכי קאמר לא שתהא הטענה כולה שתי כסף כשמואל אלא בין שהן מודים במקצת בין שהן כופרין בכל צריך שתהא הכפירה שתי כסף,
- 110 ומאי דאצטריך שמואל לאשמעינן בעד אחד ולא אשמועינן בשומרין היינו משום דכפירה והודאה או עדים שנים או שבועת עד אחד בטענת מלוה הוא דהווי ולא בטענת שומרין, ומשום דקים להו דכסף או כלים לענין שיעור לא מידרשא אלא בטענת מלוה לא אצטריך לאשמועי' בשומרין אלא בעד אחד וכדדרשינן לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת אבל קם הוא לשבועה ולאשמועינן דכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה, ומשום דאף שבועת עד אחד בטענת מלוה ולוה היא אצטריך לאשמועינן דאפילו הכי אינה צריכה שיעור ולא כפירה והודאה, כנ"ל.
- 115

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק ג הלכה ז

- 125 הווי רבתי שהנשבעין ונוטלין אינן צריכין טענת שתי כסף, ואני אומר שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין ואחר כך ישבע התובע בתקנת חכמים ויטול, שהרי הנשבעין בטענת ספק צריך שיהיה ביניהם כפירת שתי מעין ואחר כך ישבע מספק. +/השגת הראב"ד/ הווי רבתי שהנשבעין וכו' עד ישבע מספק. א"א ומה יעשה השכיר העני שהשכיר עמנו במענה או בפונדיון ילך בפחו נפש, אבל הדמיון שדימה והלמוד שלמד מן הנשבעין בטענת ספק שהארכיבו להם כפירת שתי כסף אינו דמיון כלל שזה נשבע להפטר ועל כרחו הוא נשבע וזה הנשבע לטול מדעתו הוא נשבע כדי לטול ואפילו על פרוטה ואולי אפילו היה שכרו פחות מפרוטה עכ"ל.

רמב"ם הלכות שלוחין ושותפין פרק ט הלכה ב

- 130 ואין כל אחד מאלו נשבע בטענת ספק עד שיחשוד המשביע אותן בשתי כסף שהן שתי מעין של כסף כמו שיתבאר אבל אם חושדין בפחות מזה אינם נשבעין.

רמב"ם הלכות שכירות פרק יא הלכה ט

- 135 שכיר הבא להשבע אין מחמירין עליו ואין מגלגלין עליו כלל אלא נשבע שלא נטל ויטול, ולכל הנשבעין אין מקילין חוץ מן השכיר שמקילין עליו ופותרין לו תחלה ואומרים לו אל תצער עצמך השבע וטול, אפילו היה שכרו פרוטה אחת ובעה"ב אומר נתתיה לא יטול אלא בשבועה, וכן כל הנשבע ונוטל אפילו לא יטעון אלא פרוטה אחת לא יטול אותה אלא בשבועה כעין של תורה.

חידושי הרמב"ן מסכת שבועות דף מ עמוד א

- אבל אין אני רואה כלל דבריו של הר"מ הספרדי ז"ל שאמר בנשבעין ונוטלין צריכין שתי כסף שהללו אינן כשל תורה, ומה שדמה אותן לנשבעין שלא בטענה אינו מן השם.

140